

УДК 342.841

Грудницький В.М.

К. Ю. Н.,

*доцент кафедри історії та права
Донецький національний технічний університет*

Заргана В.В.

*студентка магістратури державного управління
Донецький національний технічний університет*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Проголошення Україною курсу на євроінтеграцію, з перспективою отримати право стати повноцінним членом Європейського Союзу (далі – ЄС), передбачає проведення цілої низки реформ у різних сферах суспільного життя. Отже, очевидним є факт, що в процесі реформування українського суспільства досягти позитивних зрушень у будь-якій сфері державного управління неможливо без подолання такого негативного явища, як корупція. За високого рівня корумпованості інститутів державної влади реформування українського суспільства буде більш схожим на імітацію проведення реформ, без реальних намірів здійснити структурно-функціональні зміни. Одним із пріоритетних напрямів державної політики повинна стати ефективна діяльність із попередження та протидії корупції.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти протидії корупції вивчалися в працях таких учених, як: О. Дульський, І. Беззуб, Б. Деревянко, В. Литвиненко, С. Телуш, І. Рейтерович, А. Тіньков та ін.

Формулювання завдання дослідження. Мета статті полягає в тому, щоб дослідити адміністративно-правові форми протидії корупції та визначити спеціалізовані державні органи, що забезпечують таку протидію.

Виклад основного матеріалу. Нині в різних сферах економіки та в соціальній галузі корупція є гальмом, що не дозволяє залучати внутрішні й зовнішні інвестиції для розвитку

тих чи інших підприємств, установ, організацій. Українські й іноземні інвестори не бажають ризикувати своїми капіталами й іміджем через неоднозначне антикорупційне законодавство України. Наприклад, вагомою перешкодою інвестування в освіту в Україні є наявність суперечливого антикорупційного законодавства. Слабкість його полягає в тому, що хабарі у сфері освіти й інших галузях дають та одержують майже всі, хто бажає, з іншого боку, ті, хто прагне інвестувати кошти в освіту, можуть бути визнані корупціонерами або позбавлені можливості інвестування [1, с. 181].

Варто зазначити, що ефективне запобігання та протидія корупції значною мірою залежать від того, наскільки глибоко пізнані теоретичні аспекти цієї проблеми – природа самого явища корупції, від правильного розуміння якого залежать як подальші науково-практичні пошуки щодо її характерних особливостей, так і формування відповідних механізмів запобігання і протидії, визначення засобів їх реалізації й інституційного забезпечення [2].

В Україні рівень корупції та неефективність сучасної системи запобігання і протидії цьому небезпечному явищу свідчать про наявність цілої системи суспільних практик, яка підживлює та стимулює корупційну поведінку на всіх рівнях суспільних відносин. Можна стверджувати, що на теперішній час корупційний чинник є нормою та складовою частиною політики, економіки та громадського

життя України. Отже, нагальною потребою є створення ефективної та дієвої системи запобігання та протидії корупції на всіх рівнях.

В Указі Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»» антикорупційна реформа визначена як одна із пріоритетних поруч із реформою системи національної безпеки й оборони, судовою реформою та реформою правоохоронної системи, децентралізацією та реформою державного управління [2].

Корупція гальмує еволюцію правової системи, унеможлиблює наближення України до передових світових показників рівня життя. Відсутність дієвих важелів боротьби з корупцією, поширення корупціогенних ризиків практично на всі сфери суспільного життя, лояльне ставлення частини громадян до зазначеного явища призвели до того, що корупційна діяльність на всіх щаблях влади паралізувала проведення реформ, визначених керівництвом держави як пріоритет розвитку. Дієва протидія корупції неможлива без послідовних, спланованих і скоординованих дій, об'єднаних однією концепцією, оскільки системні явища потребують системного підходу для їх подолання [3].

Невтішна статистика свідчить про те, що всі попередні спроби подолати корупцію були невдалими. А таких спроб за роки незалежності було достатньо.

У травні 1993 р. Верховна Рада України ухвалила постанову «Про невідкладні заходи щодо боротьби з організованою злочинністю і корупцією», після якої мала б з'явитися низка законів для боротьби з корупцією в різних сферах. Проте частина їх ухвалена лише 2002 р., і жоден не став ефективним. У подальші роки ухвалено низку указів президента про подолання корупції в тій чи іншій сфері, про створення спеціальних оперативно-слідчих груп, про вимоги до декларування майна урядовцями та вжиття інших антикорупційних заходів.

Та першою справді масштабною антикорупційною програмою була Національна

програма боротьби з корупцією, затверджена у квітні 1997 р. У цій програмі вперше визнано, що попередні спроби подолати корупцію в Україні провалилися, ухвалені до цього закони фактично не діють, а хабарництво набуло таких масштабів, що стало загрозою національній безпеці.

Сферами із найбільш високими показниками корумпованості залишаються діяльність правоохоронних органів та освіта. Тому для боротьби з корупцією Міністерством внутрішніх справ (далі – МВС) України 18 серпня 2011 р. наказом № 583 ухвалено План антикорупційних заходів у системі МВС на 2011–2015 рр., п. 36 якого визнано необхідність розроблення пропозицій щодо мінімізації суб'єктивізму під час ухвалення управлінського рішення органами внутрішніх справ у сфері надання платних послуг громадянам. Ключовим завданням є визначення того, що є суб'єктивізмом і як його мінімізувати [1, с. 242–243].

Тривалий час корупція розглядалася як частина організованої злочинності, і лише програмою 1997 р. визнано наявність корупції високого рівня.

У Концепції подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності», ухваленій у вересні 2006 р., також визнано системність корупції та марні спроби подолати її в попередні роки.

Ще більш різкою в засудженні високого рівня корупції стала наступна антикорупційна програма, ухвалена в жовтні 2011 р. Ідеться про Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 рр.

Варто зауважити, що концепції вдосконалювалися, з кожним разом опис проблем, спричинених корупцією, її форм та методів подолання ставав все більш конкретним. І хоча програми створювалися з урахуванням рекомендацій міжнародних інституцій, вони не мали чіткого плану заходів, системи моніторингу й оцінки результатів.

Системний характер корупції в Україні визнано національними державними орга-

нами, міжнародними організаціями та підтверджується дослідженнями сприйняття поширеності та досвіду корупції серед населення. Як зазначено в Стратегії національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється», однією з актуальних загроз національним інтересам і національній безпеці України є високий рівень і системний характер корупції в інститутах державної влади. Серед причин зазначеного неефективності чинного інституційного механізму протидії корупційним проявам в Україні. Одним зі шляхів покращення ефективності протидії корупції правоохоронними засобами є інституційна реформа органів, що здійснюють досудове розслідування та кримінальне переслідування в справах про корупційні злочини. Це може бути досягнуто шляхом вдосконалення спеціалізації правоохоронних органів. Наявна система органів із протидії корупції в Україні містить низку підрозділів у різних правоохоронних органах, які часто дублюють один одного, зосереджують свою увагу на незначних кримінальних справах або справах про адміністративні правопорушення, а також не мають достатніх повноважень і засобів для ефективного попередження, виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень. Неефективна боротьба проти так званої високопосадової корупції, ідеться про правопорушення, що вчиняються вищими посадовими особами державних органів або органів місцевого самоврядування.

Нагальним стає вирішення питання неефективної інституційної моделі та наявної спеціалізації в протидії корупції. Важливість дієвої спеціалізації правоохоронних органів у боротьбі проти корупції та стандарти функціонування таких спеціалізованих інституцій передбачені також міжнародними договорами (ст. 36 Конвенції Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) проти корупції та ст. 20 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією) та рекомендаціями Україні з боку міжнародних організацій (Стамбульський план дій Організації еконо-

мічної співпраці та розвитку (далі – ОЕСР) та Групи держав проти корупції (далі – ГРЕКО).

На підставі аналізу міжнародної практики О. Дульський виділяє три типи спеціалізованих державних органів, які забезпечують протидію корупції в тій чи іншій країні:

1. Багатоцільові інституції, що мають правоохоронні повноваження та виконують превентивні функції.

2. Служби боротьби проти корупції в структурі правоохоронних органів.

3. Інституції, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції та формують антикорупційну політику держави, координують зусилля державних органів, спрямовані на подолання цього явища [4, с. 110].

На підставі зазначеного варто вказати на необхідність запровадження в нашій державі моделі багатоцільових інституцій. Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» [5], спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є:

- 1) органи прокуратури;
- 2) органи Національної поліції;
- 3) Національне антикорупційне бюро України;
- 4) Національне агентство з питань запобігання корупції.

Органи прокуратури та Національна поліція становлять собою багатофункціональні органи, оскільки їхня діяльність охоплює більш широке коло правовідносин, не обмежуючись тільки антикорупційними заходами.

Забезпечення належної організації діяльності органів прокуратури у сфері запобігання і протидії корупції – пріоритетний напрям, що потребує застосування наданих законом органам прокуратури повноважень забезпечувати невідворотність відповідальності за корупційні правопорушення, поновлення порушених прав і свобод громадян та інтересів держави, відшкодування збитків, завданих такими діями, виявлення й усунення причин і умов, що спричинили їх вчинення [6].

Очевидно, що протидія такому явищу, як корупція, потребує виважених і спрямова-

них підходів і методів. Обов'язком держави є встановлення ефективних підходів і методів протидії корупції в усіх органах державної влади й органах місцевого самоврядування, які будуть формалізовані й виявлятимуться в конкретних адміністративно-правових формах. Усе це може бути досягнуто шляхом оптимізації системи адміністративно-правових методів і форм протидії корупції.

Адміністративно-правові форми протидії корупції необхідно розуміти як об'єктивне зовнішнє вираження адміністративно-правових норм і актів, а також інституційно-правову структуру органів публічної адміністрації, які виявляються в повноваженнях суб'єктів публічної адміністрації та здійснюваних на їхній основі діях щодо запобігання, виявлення й боротьби з корупцією, спрямованих на створення потенційно несприятливих умов для здійснення корупційних діянь, обмеження можливості розвитку корупції, виявлення наявної корумпованості в суспільстві, сприяння подоланню та викоріненню корупції з державно-владного апарату й інших сфер суспільного життя шляхом усунення наслідків корупції, притягнення винних у корупційних правопорушеннях до юридичної відповідальності, поновлення прав та інтересів осіб, що були порушені корупційним діянням.

Детально дослідити конкретні адміністративно-правові форми протидії корупції можна шляхом виокремлення видів адміністративно-правових форм загалом на підставі їхньої доктринальної класифікації, що, у свою чергу, дасть змогу екстраполювати одержані результати на досліджувану нами вужчу категорію шляхом юридичного аналізу адміністративно-правових норм, що регулюють адміністративні правовідносини у сфері протидії корупції [7, с. 152].

Адміністративно-правові форми протидії корупції можна поділити на процедурні та матеріально-правові. Процедурні форми діляться на юрисдикційні, які по суті є провадженнями щодо притягнення до адміністративної й інших видів юридичної відповідальності

осіб, які вчинили корупційні адміністративні правопорушення; неюрисдикційні, що є провадженнями щодо вчинення інших юридично значущих дій у сфері адміністративних правовідносин щодо протидії корупції.

Що стосується юрисдикційних форм, то можна зазначити, що останні є провадженнями щодо притягнення осіб, винних у вчиненні корупційних правопорушень, до адміністративної або дисциплінарної відповідальності [7, с. 153].

Адміністративно-правові неюрисдикційні форми протидії корупції є встановленим алгоритмом дій і формальностей під час реалізації органами державної влади й органами місцевого самоврядування повноважень щодо протидії корупції. Зазначені форми чітко пов'язані з матеріально-правовими, бо останні реалізуються через наведені форми. Прикладом неюрисдикційних адміністративно-правових процедурних форм може бути порядок проведення антикорупційної експертизи, визначений у ст. 55 Закону України «Про запобігання корупції», чи порядок ухвалення нормативно-правових актів щодо протидії корупції, порядок ухвалення антикорупційних програм, порядок проведення антикорупційної перевірки тощо.

Отже, адміністративно-правові процедурні неюрисдикційні форми є встановленим формально визначеним порядком виконання тих чи інших дій суб'єктами владних повноважень, спрямованими на протидію корупції.

Матеріально-правові адміністративні форми протидії корупції характеризуються розмаїттям, оскільки охоплюють усю систему адміністративно-правової діяльності щодо протидії корупції.

Основною матеріально-правовою адміністративною формою протидії корупції є ухвалення належних адміністративних нормативно-правових актів. Насамперед це стосується ухвалення Верховною Радою України законів у цій сфері. Останні підлягають деталізації шляхом ухвалення на їх основі підзаконних нормативно-правових актів органами дер-

жавної влади й органами місцевого самоврядування. Найбільш показовим є, наприклад, ухвалений Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні». Тут відображається один з аспектів механізму адміністративно-правового регулювання протидії корупції. Головним в такій формі адміністративно-правової протидії корупції є встановлення антикорупційних адміністративних норм – загальноприйнятих правил поведінки в адміністративних правовідносинах, які визначаються так, щоб запобігти виявам корупції й забезпечити притягнення до відповідальності тих осіб, які вчинили корупційні правопорушення [7, с. 154].

Варто зазначити, що матеріально-правові форми протидії корупції нерозривно пов'язані із процедурними формами такої протидії, завжди здійснюються шляхом юрисдикційних і неюрисдикційних проваджень.

Вважаємо за необхідне виділити комплексну структурну адміністративно-правову форму протидії корупції – систему загальних і спеціальних суб'єктів протидії корупції та їхні повноваження, що поєднує як організаційно-правові, так і суто правові форми протидії корупції.

Висновки. Отже, незважаючи на жваву динаміку нормотворення у сфері протидії корупції, громадська організація «Transparency International Україна» все ж доходить висновку, що недосконалість, неузгодженість та слабка дієвість наявного антикорупційного законодавства є вадами сучасної антикорупційної політики в Україні. Аналіз правового регулювання антикорупційної діяльності є актуальним шляхом виявлення матеріально-правових та процесуально-правових проблем ефективного реалізації заходів щодо попередження, виявлення та своєчасної ліквідації корупційних правопорушень в Україні.

Варто зазначити, що досягнення реальних результатів у державному управлінні щодо попередження та протидії корупції залежить від багатьох чинників. Дану проблему потрібно розглядати в комплексі, зважати на

весь спектр причин корупції та неефективної боротьби з її проявами.

Неможна розглядати наявність корупції лише як наслідок недосконалості нормативно-правової бази, наявності суперечностей у антикорупційному законодавстві. Звісно ж, ці явища негативно позначаються на боротьбі з корупцією, але вони не є першопричиною її наявності в Україні. Варто пам'ятати, що навіть в економічно розвинених країнах, державах із багатими демократичними традиціями корупцію не остаточно ліквідовано, але її негативні прояви значно мінімізовано.

Сьогодні Україна має унікальний шанс досягти реальних успіхів у протидії корупції й отримати поштовх до сталого економічного зростання. Україна має значну підтримку, довіру країн ЄС, Сполучених Штатів Америки тощо. Потрібно провадити реальні структурно-функціональні, інституційні зміни у всіх сферах суспільного життя.

Подолання корупції також неможливе лише шляхом встановлення більш суворих покарань за вчинення корупційних дій. Як вже зазначалося, робота повинна проводитися за всіма напрямками. Необхідне покращення матеріального становища громадян, щоб не було спокуси до вчинення протиправних дій, оскільки буде чітке усвідомлення можливості втратити наявний достаток.

Зміни мають відбуватися на рівні свідомості самих громадян, розуміння того, що разове отримання «дивідендів» у майбутньому може негативно позначитися не лише на самому корупціонері, а й на його близькому оточенні. Адже, наприклад, корупція у сфері освіти призведе до підготовки некваліфікованих кадрів, у сфері охорони здоров'я – до надання неякісної допомоги, у сфері правоохоронної діяльності, правосуддя – до позбавлення особи можливості захисту тощо.

Економічне благополуччя громадян значно впливає на наявність корупції, оскільки коли людина опинилася на межі виживання, то в неї не залишається іншого виходу, як вчинити протиправні дії.

Анотація

У статті розглянуто систему спеціально уповноважених органів державної влади, що здійснюють протидію корупції. Проаналізовано адміністративно-правові форми протидії корупції. Визначено, що становлення України як демократично-правової держави зі сталим економічним зростанням неможливе за наявності високого рівня корупції.

Ключові слова: корупція, державне управління, стратегія, законодавство, економічне зростання, протидія.

Аннотация

В статье рассмотрена система специально уполномоченных органов государственной власти, противодействующих коррупции. Проанализированы административно-правовые формы противодействия коррупции. Определено, что становление Украины в качестве демократически-правового государства с устойчивым экономическим ростом невозможно при высоком уровне коррупции.

Ключевые слова: коррупция, государственное управление, стратегия, законодательство, экономический рост, противодействие.

Hrudnytskyi V.M., Zarhana V.V. Public administration of anti-corruption activities in Ukraine

Summary

The article deals with the system of specially authorized bodies of state authority which carry out counteraction to corruption. The administrative-legal forms of counteraction to corruption are analyzed. It is determined that the formation of Ukraine as a democratic state with a stable economic growth is impossible under the conditions of a high level of corruption.

Key words: corruption, state administration, strategy, legislation, economic growth, counteraction.

Список використаних джерел:

1. Деревянко Б. Послуги у сфері освіти: правове регулювання: моногр. Донецьк: Видавничий дім «Кальміус», 2013. 387 с.
2. Телешун С., Рейтерович І., Тіньков А. Ефективність запобігання та протидії корупції в Україні: проблеми та перспективи. URL: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2015/02/blog-post.html>.
3. Беззуб І. Антикорупційна політика в Україні. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1261:antikoruptionsijna-politika-v-ukrajini-2&catid=71&Itemid=382.
4. Дульський О. Зарубіжний досвід інституційного забезпечення боротьби з корупцією. Реалії і перспективи його впровадження в Україні. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2012. № 1. С. 108–116.
5. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700–VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
6. Про організацію діяльності органів прокуратури у сфері запобігання і протидії корупції: наказ Генерального Прокурора України від 25 червня 2013 р. № 10гн. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0010900-13>.
7. Литвиненко В. Адміністративно-правові форми протидії корупції в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. Вип. 3–2. Т. 1. С. 152–155.

Зима О.Т.

к. ю. н., доцент,

доцент кафедри адміністративного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРАВО ПАЦІЄНТА НА БЕЗПЕКУ В МЕДИЧНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Постановка проблеми. Право пацієнта на безпеку посідає центральне місце в сучасній системі прав пацієнта, а також є основою для реалізації інших прав пацієнта, серед яких права на дотримання стандартів якості, на компенсацію, на інновацію. Однак це право прямо не закріплене у вітчизняному медичному законодавстві, що не тільки істотно знижує рівень його реалізації, а й заважає реалізації пов'язаних із ним прав. Проблеми реалізації всього комплексу прав пацієнта, зокрема права на безпеку, можуть істотно загостритися в процесі проведення в Україні медичної реформи.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Проблема прав пацієнта в Україні досліджувалася цілою низкою вчених. Варто згадати роботи І.Я. Сенюти [1], С.Г. Стеценка [2], В.В. Глуховського [3], О.В. Оніщенка [4] та інших. Однак праву пацієнта на безпеку в їхніх дослідженнях зазвичай відводилася другорядна, допоміжна роль. По-справжньому серйозну увагу на це право звернули на Міжнародній науково-практичній конференції «Безпека пацієнтів в Україні: стан і шляхи її покращення», що відбулася в місті Дніпрі в червні 2017 р. Але на цій конференції саме юридичним питанням безпеки пацієнта також приділили недостатньо уваги. Здебільшого йшлося про проблеми медико-технічного й управлінського характеру. У цій статті ми робимо спробу частково заповнити пробіли в дослідженні права пацієнта на безпеку, адаптувати європейські уявлення щодо цього до вітчизняних реалій, визначити подальший напрям дослідження.

Формулювання завдання дослідження. Ми маємо на меті встановити, яким чином

закріплене право пацієнта на безпеку у вітчизняному законодавстві, наскільки відповідні норми є ефективними, чи можлива їх повноцінна реалізація в правових відносинах.

Виклад основного матеріалу. На даний момент Європейська хартія прав пацієнтів (далі – Хартія) є документом, що визначив нові стандарти прав пацієнтів, які слугують підґрунтям розроблення в країнах Європейського Союзу (далі – ЄС) індикаторів для оцінки роботи системи охорони здоров'я [5, с. 84]. Одне із центральних місць у системі прав пацієнта посідає право на безпеку. Хартія тлумачить його як свободу від шкоди, завданої неналежним функціонуванням системи охорони здоров'я, недбалістю та помилками медпрацівників, а також як право на доступність медичних послуг і лікувальних процедур, які відповідають високим стандартам безпеки [6].

Виходячи з наведеного визначення, у наших умовах можна виокремити дві відносно незалежні складові частини: право на пасивну безпеку, яке гарантується кожному, та право на активну безпеку, безпеку в процесі лікування, яке гарантується саме пацієнтові.

Пасивна безпека зводиться до формування в державі ситуації, коли кожному громадянину, незалежно від того, набув він статус пацієнта чи ні, створюються умови для отримання медичної допомоги таким чином, щоб ризики завдання йому шкоди були мінімізовані. Рівень такої мінімалізації проявляється в застосуванні в національній системі охорони здоров'я сучасних та належним чином перевірених методик лікування, медичного обладнання, лікарських засобів тощо. Істотне значення має і належний рівень підготовки медичних

фахівців. Говорячи про пасивну безпеку, ми маємо на увазі не фаховий рівень конкретного лікаря, а рівень підготовки лікарів загалом, ефективність системи медичної освіти.

Для країн із розвинутою страховою медициною та із широкою мережею приватних закладів охорони здоров'я пасивна безпека не має ключового значення. Однак в Україні, де більшість медичних закладів перебувають у державній чи комунальній власності, а страхова медицина тільки починає формуватися, її роль надзвичайно велика.

Зрозуміло, що мінімізація ризиків завдання шкоди пацієнтові залежить від економічного рівня розвитку держави та від залучення (участі) широкої громадськості у формування системи надання медичної допомоги. З іншого боку, пасивна безпека громадянина та пацієнта має забезпечуватися контролем якості надання медичної допомоги. Йдеться не лише про державний, але й про громадський контроль.

Право на активну безпеку виникає не в абстрактного громадянина, а в конкретного пацієнта, тобто особи, яка вступила у відносини з медичним закладом чи медичним працівником, що надає їй медичну допомогу чи до якого вона по таку допомогу звернулася. Це право зводиться до убезпечення пацієнта в процесі лікування та діагностики від шкоди, якої можна уникнути. Тут варто пам'ятати, що лікар не є чарівником, і лікування не завжди завершується щасливо.

З одного боку, зниження ризиків хворого від завдання йому зайвої (надмірної) шкоди має здійснюватися шляхом вжиття різних запобіжних заходів, що виключають (зменшують) можливість негативного стороннього впливу (профілактика внутрішньолікарняних інфекцій, стерилізація інструментів, додаткові заходи безпеки щодо людей з обмеженими можливостями тощо).

З іншого боку, убезпечення пацієнта пов'язане з рівнем професіоналізму конкретного медичного працівника, його відповідальністю перед хворим (передусім перспектив-

ною відповідальністю), дисциплінованістю, морально-етичними якостями. Саме до цього складника права на безпеку тісно примикає проблеми лікарської помилки та системи управління ризиками в процесі надання медичної допомоги.

Зазвичай праву на активну безпеку приділяють значно більше уваги, ніж праву на пасивну безпеку. У досить цікавій статті, присвяченій розробленню матриці прав пацієнтів, запропоновано систему індикаторів реалізації цього права, які пов'язані суто із гарантуванням активної безпеки, серед таких: (а) наявність у лікарні системи реєстрації медичних помилок; (б) випадки неправильної діагностики; (в) випадки завдання шкоди здоров'ю пацієнта; (г) наявність у лікарні протоколів контролю за внутрішньолікарняними інфекціями [7, с. 34].

Цікаво, що під час дослідження рівня реалізації права пацієнта на безпеку за визначеними індикаторами адміністратори лікарні дали оцінку, прямо протилежну оцінці експертної групи пацієнтів. + 0,79 і - 0,72 відповідно [8, с. 67-70].

Однак, чи унормовано право пацієнта на безпеку у вітчизняному законодавстві? Назвати конкретний припис медичного законодавства ми не можемо. Водночас окремі складники цього права закріплено.

Варто розпочати зі ст. 42 Основ законодавства України про охорону здоров'я (далі – ОЗ). Згідно з нею, медичне втручання (застосування методів діагностики, профілактики або лікування, пов'язаних із впливом на організм людини) допускається лише в тому разі, коли воно не може завдати шкоди здоров'ю пацієнта [9].

По суті в цій статті відображена відома максима Гіпократів «Не зашкодь», проголошена як основоположна ідея розбудови всієї системи надання медичної допомоги.

Медичне втручання, пов'язане з ризиком для здоров'я пацієнта, допускається лише у визначених законом випадках і за умови, що ризиковані методи, якими воно здійс-

нюється, відповідають сучасним, науково обґрунтованим вимогам та спрямовані на відвернення реальної загрози життю та здоров'ю пацієнта.

У ч. 1 ст. 44 ОЗ теж ідеться про право на безпеку. У ній зазначається, що під час надання медичної допомоги застосовуються лише методи та засоби, які дозволені до застосування Міністерством охорони здоров'я України. Якщо тлумачити цю норму у зв'язку із принципом, відображеним у ст. 42 ОЗ, то доходимо такого висновку. Держава проголошує себе основним реалізатором ідеї «Не зашкодь». Вона діє через профільний орган виконавчої влади, що уповноважений визначити, які саме з методів лікування є безпечними для пацієнта та мають необхідний рівень ефективності.

Істотною вадою норми, закріпленої в ст. 44 ОЗ, є те, що вона не вказує на відповідальність держави та її органу за проведений підбір методів та засобів лікування. Інші спеціальні норми щодо цього теж відсутні.

Важливо розуміти, що до переліку дозволених методів втручання мають входити як ті, що не пов'язані з ризиком завдання шкоди пацієнтові, так і ризиковані методи та засоби лікування.

Спеціальна норма, пов'язана з використанням ризикованих методів, закріплена і в ч. ч. 4 та 5 ст. 7 Закону України «Про психіатричну допомогу». Вона не лише транслює положення загальної норми, зазначаючи, що Міністерство охорони здоров'я України визначає перелік методів діагностики та лікування і лікарських засобів, що становлять підвищений ризик для здоров'я особи, а й регулює порядок їх застосування. Складники цього порядку такі: (а) отримання усвідомленої інформованої згоди від особи або її законних представників; (б) письмове закріплення інформованої згоди; (в) призначення ризикованого методу втручання або лікарського засобу комісією лікарів-психіатрів; (г) контроль за лікуванням із боку комісії лікарів-психіатрів [10].

Окремо згадаємо ст. 33 ОЗ, згідно з якою медична допомога має надаватися професійно підготовленими медичними працівниками, які перебувають у трудових відносинах із закладами охорони здоров'я, що забезпечують надання медичної допомоги згідно з одержаною за законом ліцензією.

Вказана норма фіксує складник пасивного елемента права на безпеку пацієнтів щодо забезпечення державою загального рівня фахової підготовки працівників, які надають медичну допомогу.

Зв'язок із правом пацієнта на безпеку можна віднайти і в ч. 5 ст. 13 Закону України «Про захист від інфекційних хвороб». Вона встановлює обов'язок інформувати Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками про кожен випадок ускладнення внаслідок вакцинації [11]. Тут ідеться про збирання інформації, яка дозволить запобігти шкоді здоров'ю пацієнта в майбутньому, зробити надання медичної допомоги більш безпечним.

Згадують про безпеку пацієнта і в низці підзаконних актів.

Не всі погодяться з наведеним нами переліком, вважаючи його надто широким. Наприклад, С.Р. Дутчак бачить відображення права пацієнта на безпеку лише в ст. 42 ОЗ [12, с. 249–250]. Тому підкреслимо, що у своїй роботі ми згадали приписи, які фіксують не право пацієнта на безпеку як таке, а його окремі елементи. Ці елементи розпорошені й іноді дублюють один одного. Навіть якщо їх об'єднати в єдине ціле, то обсяг досліджуваного права, як воно розуміється у вітчизняному законодавстві, буде значно вужчим, ніж право пацієнта на безпеку в тлумаченні Хартії.

По-перше, в Україні відсутня будь-яка згадка про свободу пацієнта від шкоди, завданої неналежним функціонуванням системи охорони здоров'я загалом. А це дуже важливо, особливо за умов реформування згаданої системи. Не порушуємо питання проблем та вад пропонованого процесу, проте зазначимо, що будь-яка реформа передбачає стан мінливо-

сті та невизначеності, принаймні тимчасові збої в роботі реформованої системи. Пацієнт в Україні жодним чином не захищений від них. У законах, присвячених медичній реформі, термін «пацієнт» майже не вживається.

По-друге, залишається неврегульованим питання помилки медичних працівників.

По-третє, та обставина, що держава взяла на себе обов'язок формувати переліки методів втручання, дозволених для використання, ще не означає, що вони відповідають високим стандартам якості. Щоб гарантувати це, держава повинна взяти на себе відповідальність за свої рішення в царині охорони здоров'я.

По-четверте, потребує правового підґрунтя розбудова системи управління ризиками. Фахівці зазначають: «Кожний заклад охорони здоров'я повинен створити систему управління ризику і визначити той його допустимий рівень, який не перешкодить досягненню мети медичної діяльності. Система управління ризиками є не частим складником управління підконтрольним об'єктом, що призводить до не виправданих втрат» [13, с. 80].

Отже, проблема фіксації права пацієнта на безпеку ґрунтується на іншій, більш масштабній термінологічній проблемі. Ідеться про використання категорії «пацієнт». Цей термін запроваджений ОЗ. Згідно з ними, пацієнт визначений як фізична особа, яка звернулася за медичною допомогою та/або якій надається така допомога.

Однак в інших законах, що регламентують відносини у сфері охорони здоров'я, термін не вживається. У самих ОЗ його використання фрагментарне, непослідовне. Навіть більше, Міністерство охорони здоров'я України у своїх нормативних наказах іноді вживає термін «пацієнт» у дещо іншому значенні, зокрема, у зв'язку з розробленням лікарських засобів.

У ст. 6 ОЗ зафіксований перелік прав громадянина, що є складниками права на охорону здоров'я. На наш погляд, очевидно, що багато наведених там прав (наприклад, право на вільний вибір лікаря, право на допуск інших медичних працівників тощо) можуть

бути реалізовані лише після набуття громадянином статусу пацієнта. Водночас більшість прав пацієнта не потрапили до ст. 6.

На наш погляд, права громадянина і права пацієнта відносяться як загальне до особливого. Їх варто розмежувати і в жодному разі не змішувати. Спроби вирішити цю проблему вже робилися. Варто згадати законопроект «Про права пацієнтів». До речі, його ст. 9 мала назву «Право пацієнта на безпеку у сфері охорони здоров'я», а її зміст перегукувався з положеннями Хартії й інших міжнародних актів [14].

Ми не наполягаємо на необхідності ухвалення окремого закону, але так чи інакше фіксація на законодавчому рівні прав пацієнта необхідна. Особливо важливо чітко й однозначно закріпити право на безпеку. Це зумовлено таким. Медична допомога передусім є професійною діяльністю, спрямованою на профілактику, діагностику та лікування у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами. Тобто медична допомога фізичній особі надається тоді, коли її здоров'я перебуває під загрозою або вже зазнало шкоди. Метою медичної допомоги є відвернення такої загрози й усунення шкоди здоров'ю. Однак, звертаючись по медичну допомогу, пацієнт повинен бути впевненим, що в результаті медичного втручання йому нададуть саме допомогу, а не завдадуть додаткової шкоди. Такій впевненості може посприяти нормативно закріплене та гарантоване право на безпеку. Відсутність же такого права перетворює лікування на ризиковану лотерею.

Ми утримаємося від надання тексту правового припису, що закріпив би право на безпеку, оскільки він потребує серйозної роботи авторського колективу, однак зазначимо, що право пацієнта на безпеку має об'єднати розглянуті нами активний та пасивний аспекти.

Висновки. На нашу думку, право пацієнта на безпеку не має чіткого та повного закріплення у вітчизняному законодавстві. Це право не можна ототожнювати з нормою, закріпленою в ст. 42 ОЗ, яка фіксує лише

його складник. Фіксація права в повному обов'язі на законодавчому рівні є нагальною необхідністю. Це також зумовлено тим, що проведення будь-яких реформ та перебудов системи охорони здоров'я за умови відсутно-

сті нормативно закріпленого права пацієнта на безпеку дуже небажане, оскільки істотно ускладнить йому (пацієнту) реалізацію інших прав (на компенсацію шкоди, на оскарження, на доступність медичної допомоги тощо).

Анотація

Стаття присвячена проблемам закріплення у вітчизняному законодавстві права пацієнта на безпеку та його реалізації. Встановлено факт відсутності єдиної норми або системи взаємопов'язаних норм, присвячених цьому питанню, однак зазначається, що окремі складники права зафіксовані в розпорозаних, не пов'язаних між собою приписах. Розкриваються недоліки в захисті прав пацієнта, до яких призводить такий стан речей, пропонуються шляхи їх усунення.

Ключові слова: пацієнт, право на безпеку пацієнта, медичне втручання, лікарська помилка, управління ризиками.

Аннотация

Статья посвящена проблемам закрепления в отечественном законодательстве права пациента на безопасность и его реализации. Установлен факт отсутствия единой нормы или системы взаимосвязанных норм, посвященных этому вопросу, однако отмечается, что отдельные составляющие права зафиксированы в разрозненных, не связанных между собой предписаниях. Раскрываются недостатки в защите прав пациента, к которым приводит такое положение дел, предлагаются пути их исправления.

Ключевые слова: пациент, право на безопасность пациента, медицинское вмешательство, врачебная ошибка, управление рисками.

Zyma A.T. The right of the patient for safety in medical legislation

Summary

The article is devoted to the problems of enshrining in the domestic legislation of the patient's right to safety and its implementation. It has been established that there is no single norm or system of interrelated norms devoted to this issue, but it is noted that certain constituent rights are fixed in separate, and not related, statements. Revealed short comings in the protection of the rights of the patient to which leads to this state of affairs and suggests ways to overcome them.

Key words: patient, right to patient safety, medical intervention, medical error, management of risks.

Список використаних джерел:

1. Сенюта І.Я. Медичне право: право людини на охорону здоров'я: моног. Львів: Астролябія, 2007. 224 с.
2. Стеценко С.Г. Защита прав пациентов и информированное согласие. Здравоохранение. 2001. № 12. С. 132–137.
3. Глуховский В.В. Стандарты и механизмы обеспечения прав пациентов в системе здравоохранения. М.: Дизайн и полиграфия, 2008. 136 с.
4. Оніщенко О.В., Сорока Г.М. Колізії регулювання окремих прав пацієнтів при наданні медичної допомоги. Юридичний вісник. 2012. № 2 (23). С. 90–93.
5. Шишацька Н.Ф. Права пацієнтів у міжнародних документах. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2013. № 4 (58). С. 84–86.

6. Європейська хартія прав пацієнтів від 15 листопада 2002 р. URL: <http://cop.health-rights.org/ru/teaching/51/European-charter-of-patient-s-rights> (дата звернення: 04.11.2018).
7. Слабкий Г.О., Шишацька Н.Ф. Матриця прав пацієнтів в закладах охорони здоров'я. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. 2013. № 4. С. 33–35.
8. Україна крізь призму Європейської хартії прав пацієнтів: результати виконання в Україні другого етапу європейських досліджень на відповідність стандартам ЄС із прав пацієнтів / В.В. Глуховський та ін.; Європейська програма Міжнародного фонду «Відродження» «Розвиток співпраці аналітичних центрів України та країн Західної Європи». К.: Дизайн і поліграфія, 2012. 158 с.
9. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р. 2800 – XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 4. Ст. 19.
10. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1489–III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 29. Ст. 228.
11. Про захист від інфекційних хвороб: Закон України від 6 квітня 2000 р. № 1645–III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 19. Ст. 143.
12. Дутчак С.Р. Огляд регулювання прав пацієнта за законодавством України у дискурсі кримінально-правової доктрини. Право і громадянське суспільство. 2015. № 5. С. 242–259.
13. Строкань А.М., Зуб В.О. Управління ризиками як важливий елемент системи управління якістю медичної допомоги в закладі охорони здоров'я. Безпека пацієнтів в Україні: стан і шляхи її покращення: матеріали Міжнар. науково-практ. конференції (м. Дніпро, 6–7 червня 2017 р.). К.: ДП «НВЦ «Пріоритети»», 2017. С. 200–202.
14. Про права пацієнтів: проект закону від 21 лютого 2005 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=23677 (дата звернення: 05.11.2018).

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ ДЕРЖАВНОЇ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Сучасний світ стає дедалі менш передбачуваним. Як би держава не намагалася піддати інституціоналізації виявлені й ідентифіковані види суспільних відносин, постійно формуються нові. У даному аспекті також можемо говорити і про появу нових загроз, які не завжди охоплюються державною політикою національної безпеки, а отже, держава не завжди здатна ефективно створювати умови для реалізації національних інтересів у нових видах суспільних відносин. Такий стан речей свідчить про необхідність застосування нових критеріїв до правового регулювання суспільних відносин у тих чи інших сферах життєдіяльності, зосереджуючи увагу на прогностичному підході, формуванні проактивної державної політики, яка ґрунтуватиметься на застосуванні прогностичних індикативних моделей і трендів розвитку суспільних відносин у тих чи інших сферах життєдіяльності.

Однією з таких малодосліджених сфер є сфера інфраструктури і відповідна їй державна політика – державна інфраструктурна політика (далі – ДІФСР).

Огляд останніх досліджень і публікацій. Зазначимо пошуків наукового зацікавлення проблемами захисту критичної інфраструктури. Зокрема, найбільшу активність виявляють науковці Національного інституту стратегічних досліджень [1], найбільш систематизовані результати роботи яких викладено в праці «Зелена книга з питань захисту критичної інфраструктури в Україні» [2]. Безпосередньо у своїх статтях питання захисту критичної інфраструктури, а також окремі

аспекти державної інфраструктурної політики розглядали в різні часи такі дослідники, як: В. Бегун, Д. Бірюков, Д. Бобро, А. Бочков, В. Горбулін, В. Гречанінов, О. Євдін, В. Заславський, С. Кондратов, А. Корченко, А. Мороз, Є. Степанова, О. Суходоля й інші.

Проте в даних публікаціях не робиться аргументований вихід на системні концепції формування державної політики у сфері інфраструктури, навіть більше, не подається структурно-факторна модель її будови, не презентується організаційно-функціональна модель структури системи суб'єктів гарантування безпеки інфраструктури. Також поза фокусом наукової уваги лишаються сучасні тенденції розвитку соціальних систем, трансформації війн нового покоління і зміни суспільних відносин, які впливають на об'єкти інфраструктури, а за деяких умов становлять загрозу. Адже здебільшого дані сучасні тенденції презентовані лише крізь призму кібербезпеки з відповідною екстраполяцією на такий напрям наукових досліджень, як захист інформаційної інфраструктури, що потребує окремого наукового аналізу.

Зазначимо також, що поза науковим об'єктом лишаються важливі теоретичні напрацювання щодо ведення *війн нового покоління*. Це, своєю чергою, спричинює залишення поза науковою увагою загроз нового рівня (нетрадиційні загрози: інфраструктурні війни, технології блок-чейн, введення криптовалют, застосування штучного інтелекту, запуск квантового інтернету, неконтрольований розвиток хмарних сервісів, біоінженерія, нелегальна міграція тощо), що можуть завда-

вати шкоди життєво важливим об'єктам національної інфраструктури.

Отже, саме на вирішення даного наукового завдання і спрямована ця стаття.

Формулювання завдання дослідження.

Метою статті є наукове обґрунтування необхідності виділення як окремих інфраструктурних правовідносин і формування системи правового регулювання розроблення та реалізації державної інфраструктурної політики в умовах ведення війн нового покоління.

Виклад основного матеріалу. У рамках ДІФСП доцільно розглядати різноманітний комплекс наукових проблем. У межах даної статті зосередимо увагу на виявленні структурних зв'язків між новими трансформативними тенденціями розвитку глобального суспільства та їх впливом на інфраструктурну політику України. Як слушно зазначає О. Суходоля, важливим чинником сьогоденної безпекової реальності стає спроможність органів державної влади та суспільства забезпечити адекватне реагування на загрози стійкості функціонування критичної інфраструктури [3, с. 65].

Однією з таких нових тенденцій, яка впливає на інфраструктурну політику і недостатньо досліджена, можна визнати тенденцію до гібридизації суспільних відносин і виділення так званих «гібридних війн», «гібридних загроз», «гібридного миру» як чинників, що формують проблемний комплекс унеможливлення стійкого функціонування об'єктів критичної інфраструктури тощо.

Водночас одразу ж зазначу, що так звані «гібридні війни» у тих чи інших формах існували і раніше, про них писали і говорили чимало вчених, які обґрунтовували власним способом необхідність:

– розроблення окремої системи знань про безпеку [4–15];

– виділення окремих напрямів безпекової політики в межах формування єдиної макросистеми [16–31];

– реалізації в межах міжнародних відносин чи то «м'якої сили», чи то «розумної сили»

[32–37], чи то «холодної війни» [38], чи то кольорових революцій [39], чи то інших військових доктрин [40; 41];

– реалізації доктрини Герасимова, заснованої на концепції «війни нового покоління», а також інших філософських російських місінських концепцій і доктрин [42–43];

– побудови та запровадження системи стратегічних комунікацій, складником яких є гібридний інструментарій [44];

– застосування концепції підштовхування – Nudge [45] тощо.

Безпосередню доктрину війни нового покоління, ґрунтуючись на теорії рефлексивного управління, як противагу концепції гібридної війни опублікував керівник Генерального штабу Збройних сил Російської Федерації (далі – РФ) В. Герасимов у своїй відомій всім фахівцям статті «Ценность науки в предвидении».

Причому нашу тезу про недоцільність новелізації терміна «гібридна війна» також розвиває О. Суходоля, який прямо зазначає, що **гібридна війна не є новим феноменом**, а лише відображає застосування нових методів та інструментів (чи трансформованих до вимог нового часу старих методів) реалізації інтересів країни-агресора. У війні проти України Росія застосувала практику диверсійної діяльності, економічного та психологічного тиску, пропаганди й інформаційного маніпулювання, за широкого залучення кримінальної практики для досягнення цілей, що в комплексі стало несподіваним для непідготовленої до такого розвитку подій сусідньої держави [3, с. 63].

Будова нового світоустрою насамперед стала не наслідком гібридизації суспільних відносин і введення в науковий і взагалі мовленнєвий обіг різноманітних треміносполук з атрибутивним компонентом «гібридний»: «гібридна війна», «гібридний світоустрій», «гібридний мир» тощо. Передусім йдеться про відхід від консервативної лінійної парадигми, за якої методології лінійного прогнозування відведена головна роль, а стихійні та

випадкові процеси вважаються аномаліями та відхиленнями від норми, відповідно до гаусівського розподілу ймовірності настання малоїмовірних подій. Сьогодні людство стоїть перед новим викликом, більш коректно й аргументовано сформульованим Насимом Талебом: це виклик до людства щодо можливостей розвитку в умовах невизначеності та постійного впливу чинників різної природи; на думку Н. Талеба, ми побоюємося не того, чого насправді варто побоюватися [46, с. 144].

Якщо детально проаналізувати безпекову політику України, то вона здебільшого будувалася на реактивних моделях, отже, і можливість військового конфлікту з Росією навіть не розглядалася в постановочному плані. Більшість наукових доробків страждало на футурологічну сліпоту, що було зумовлено бідністю методологічного інструментарію, який застосовувався дослідниками для аналізу подій невідомого та випадкового майбутнього. Причому так само нині в більшості безпекових документів йдеться не стільки про національну безпеку України, скільки про її один аспект – протидію агресії з боку РФ, що знову ж таки вкладається в парадигму «реактивного підходу». Адже безпеці загрожує не конкретно Росія (це відбувається тут і зараз), а ті суб'єкти, які своїми діями чи бездіяльністю створюють стійкі або випадкові умови для нереалізації національних інтересів.

Ще один аспект, на який варто звернути увагу: здебільшого у своїй роботі, молоді науковці, а також представники старшого покоління воліють аналізувати вже те, що є, тобто ті суспільні відносини, які вже склалися й які чітко вкладаються у сформовану ще за радянських часів парадигму розуміння. Саме цим катастрофічно зменшується евристичний потенціал дослідження майбутніх можливих станів системи, натомість дослідники зосереджуються не стільки на безпосередньому дослідженні, скільки на констатації фактів, тим самим перетворюючись із творців на статистів. Також це відбивається і в формуванні

напрямів державної політики в різних сферах, зокрема у сфері інфраструктури.

Аналіз дисертацій та наукових розроблень з безпекової тематики, зокрема діяльності різних суб'єктів ДІФСР, дає можливість сформулювати чіткий висновок: автори в більшості досліджень послуговуються реактивним підходом [47], тобто описують реакцію держави або інших суб'єктів гарантування безпеки на події, які вже відбулися; на загрози, які вже з розряду потенційних трансформувалися на реальні, тобто становлять небезпеку національним інтересам.

Зокрема, показовою у цьому методологічно не досить вивіреному підході є колективна монографія щодо питань гібридної війни, в якій зазначається: «Ми мусимо адекватно *відреагувати* (виділено мною – Г. З.) на цей виклик, описати його, не заперечуючи, але приймаючи реальність такою, яка вона є» [48, с. 7].

Якщо зберігати устої такої парадигми, то нам і надалі варто чекати, допоки будуть зруйновані усі правоохоронні органи, зокрема спеціального призначення, зруйновано або взято під повний контроль найбільш значущі критичні об'єкти інфраструктури, а вже потім вибудовувати механізми реагування на те, що вже відбулося, «приймаючи реальність такою, яка вона є» [49], таким чином формуючи нову джерельну базу до чергового видання Чорної книги України [50].

Також у даному розрізі зазначимо ганебну і почасти принизливу практику «повчання» іноземних фахівців: як нам робити ту чи іншу правоохоронну реформу, особливо реформу ключових суб'єктів державної інфраструктурної політики.

У даному контексті резонує з нашою позицією думка О. Литвиненка, який зазначає, що протягом 20 років незалежності в Україні для збереження державного суверенітету й територіальної цілісності застосовувалися «безпекові стратегії слабкої держави», що «не мають потенціалу для кардинального поліпшення ситуації в країні» [51, с. 125]. На

жаль, такий же підхід зберігається і зараз. Передусім це віддзеркалено в самому майже аксіоматичному серед українських дослідників підході – **захист** критичної інфраструктури. Тобто наперед діяльність уповноважених органів державної влади звужена лише реагуванням на події, які відбулися або мають відбутися. Питання теоретичного розмежування понять «захист», «охорона», «безпека» досить детально досліджені в чисельних фахових статтях щодо цього. Тому в межах залишимо частину цієї дискусії поза увагою.

Про необхідність вжиття проактивних заходів йшлося і на конференції, присвяченій побудові та налагодженню ефективного функціонування інфраструктурно-транспортної системи енергозбереження Чорноморсько-Каспійського регіону [52]. Методологічною в цьому розрізі, лишаючи осторонь сьогочасні політичні погляди даної особи, свого часу була і робота В. Медведчука стосовно формування та розвитку національної мети, національної ідеї та національних інтересів на підставі національного ідеалу української нації [53].

Яскравим підтвердженням необхідності розроблення та вжиття активних заходів є зміна вектора та напрямку безпекової політики Японії. Так, у жовтні 2018 р. вперше із часів Другої світової війни японські збройні сили відпрацьовували взаємодію та брали участь у практичних навчаннях за межами Японії. Прем'єр Японії С. Абе поставив за мету внесення змін до Конституції країни щодо правового статусу Збройних сил Японії, що стане адекватною відповіддю на зростання впливу Китаю в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, яке несе надзвичайно небезпечні наслідки для Японії [54].

Відсутність системних напрацювань щодо визначення засад функціонування державної системи безпеки інфраструктури, визначення правового статусу суб'єктів гарантування безпеки інфраструктури, зумовлені низкою чинників більш високого рівня, а отже, системних проблем, які потребують свого першочер-

гового вирішення. Ці проблеми зазначено в Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури. До них належать такі:

1) відсутність єдиної загальнодержавної системи захисту критичної інфраструктури;

2) недостатність та неузгодженість нормативно-правового регулювання з питань захисту систем і об'єктів критичної інфраструктури, зокрема відсутність спеціального закону про критичну інфраструктуру та її захист;

3) відсутність державного органу, відповідального за координацію дій у сфері захисту критичної інфраструктури;

4) невизначеність повноважень, завдань і відповідальності центральних органів виконавчої влади й інших державних органів у сфері захисту критичної інфраструктури, а також прав, обов'язків та відповідальності власників (розпорядників) об'єктів критичної інфраструктури;

5) відсутність єдиних критеріїв та методології віднесення об'єктів інфраструктури до критичної інфраструктури, порядку їх паспортизації та категоризації;

6) відсутність єдиної методології оцінювання загроз критичній інфраструктурі, а також відсутність спеціального правоохоронного органу, відповідального за проведення аналізу й оцінювання загроз критичній інфраструктурі внаслідок економічної експансії та дискримінаційної політики іноземних держав, недопущення завдання шкоди економічному і науково-технічному потенціалу держави, організацію та вжиття відповідних заходів протидії;

7) нерозвиненість державно-приватного партнерства у сфері захисту критичної інфраструктури та невизначеність джерел фінансування заходів із захисту критичної інфраструктури;

8) недостатній рівень міжнародного співробітництва у сфері захисту критичної інфраструктури [55].

Отже, застосування методів війни нового покоління спричинює зміну векторів безпеко-